

Zbierkovým predmetom mesiaca september 2023 je lastovička obyčajná.

Leto končí nielen pre ľudí. Prvé dni školského roka odjakživa sprevádzal odlet lastovičiek na svoje zimoviská v Afrike. Rady vtáčikov pripravujúcich sa na odlet na elektrických drôtoch dotvárajú atmosféru konca prázdnin. I preto je zbierkovým predmetom mesiaca september 2023 lastovička obyčajná. Dermoplastický preparát, patriaci do zbierok Vlastivedného múzea v Považskej Bystrici od roku 1986, vizuálne dotvára maketa hniezda, ktorú k nemu vytvorila naša výtvarníčka.

Lastovička obyčajná (*Hirundo rustica*) je rozšírená po celom území Slovenska. Charakteristický znak dospelých vtákov je dlhý, hlboko vidlicovitý chvost, ktorý má samec dlhší ako samica. Väčšinu času trávi lietaním a lovením lietajúceho hmyzu. Dlhými, končistými krídlami a štíhlym telom je výborne stavaná na lov počas letu. Za sezónu naloví pre seba a svoje mláďatá obrovské množstvo hmyzu, čím je veľmi osožná i pre človeka. Lebo kde sa nedarí lastovičkám, darí sa muchám. Odpočívajú na telegrafných drôtoch a sedlách striech, kde sa čistia a švitoria. Čas stavby hniezda je jediným obdobím, kedy možno lastovičky pozorovať, ako sedia na zemi a zbierajú pritom blato na stavbu svojich hniezd.

Životným prostredím lastovičky je otvorená krajina, polia a lúky, ale tiež mestá a dediny. Je sťahovavá, na leto k nám prilieta koncom marca až začiatkom apríla z Afriky, kde zimuje. Ako zvestovateľky jari, nositeľky šťastia a symbol lásky oddávna znamenajú lastovičky pre človeka viac ako iné vtáčiky. Na jeseň sa pred odletom do Afriky zhromažďujú do veľkých krdľov a na vhodných miestach sa usádzajú do dlhých radov. Odlietajú v septembri až v októbri.

Väčšinou hniezdia dva razy do roka. Začiatok prvého hniezdenia je v máji, druhého koncom júna. Pôvodne hniezdili lastovičky v jaskyniach a pod skalnými prevismi. V súčasnosti si svoje hniezda stavajú predovšetkým na ľudských stavbách, často v kôlnach, pod mostami, rímsami domov a v hospodárskych budovách. Môžu byť umiestnené na hrade alebo tráme v rohu pod stropom. Hniezdo vo forme z vrchu otvorenej štvrtgule je postavené zo stebiel alebo iných rastlinných vlákien pospájaných blatom. Hniezdne lôžko je vystlané perím. Znáša 4-6 na vajec. Inkubačný čas je asi 2 týždne, kŕmenie mladých v hniezde trvá približne 3 týždne. Partnerská vernosť, ktorá sa lastovičkám pripisuje, platí len pre jedno leto - vytvárajú tzv. sezónny zväzok. Dlhšie pretrváva vtedy, keď obaja partneri znovu zahniezdia v tom istom hniezde ako vlani.

Činnosť ľudí a ich postoj k prírode býva príčinou poklesu počtu vtákom. V minulosti ľudia vítali prítomnosť lastovičiek na svojich gazdovstvách ako znak šťastia a hojnosti. Dnes sa bojíme o nové fasády, a preto ničíme hniezda. Výstavba moderných stavieb a zmenšujúci sa počet lokalít vhodných na hniezdenie spôsobuje celoeurópsky pokles populácie lastovičiek i príbuzných belorítok. Treba však pamätať na to, že lastovička je zákonom chránená a spoločenská hodnota jedného kusu je 500 EUR (Vyhláška MŽP č. 170/2021). Existujú viaceré spôsoby, ako vhodne regulovať miesta hniezdenia – plašiče z plastovej fólie, ochranné tácky podložené pod hniezda, ale aj sprístupnenie stavieb, kde nám hniezdenie neprekáža napr. trvale otvoreným oknom.